

De toekomst van de welvaartsstaat

Bea Cantillon

Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck, Universiteit Antwerpen

Leuven, 17 november 2008

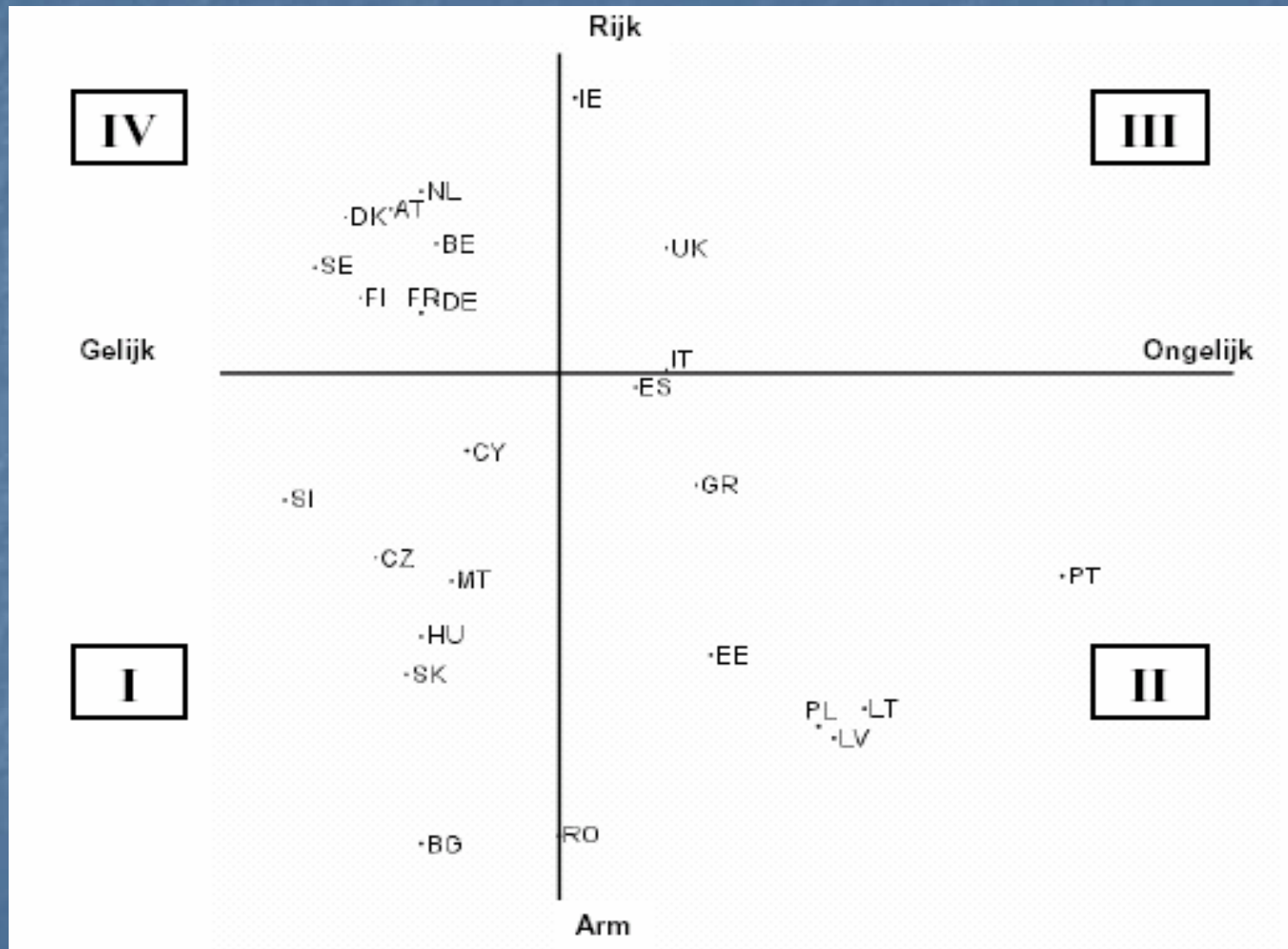
Het sociaal pact van 1944

- het compromis tussen **arbeid en kapitaal**
- over **welvaart en verdeling**
- binnen het raam van de **natiestaat**
- als antwoord op de 19de eeuwse **sociale kwestie**

over welvaart en verdeling

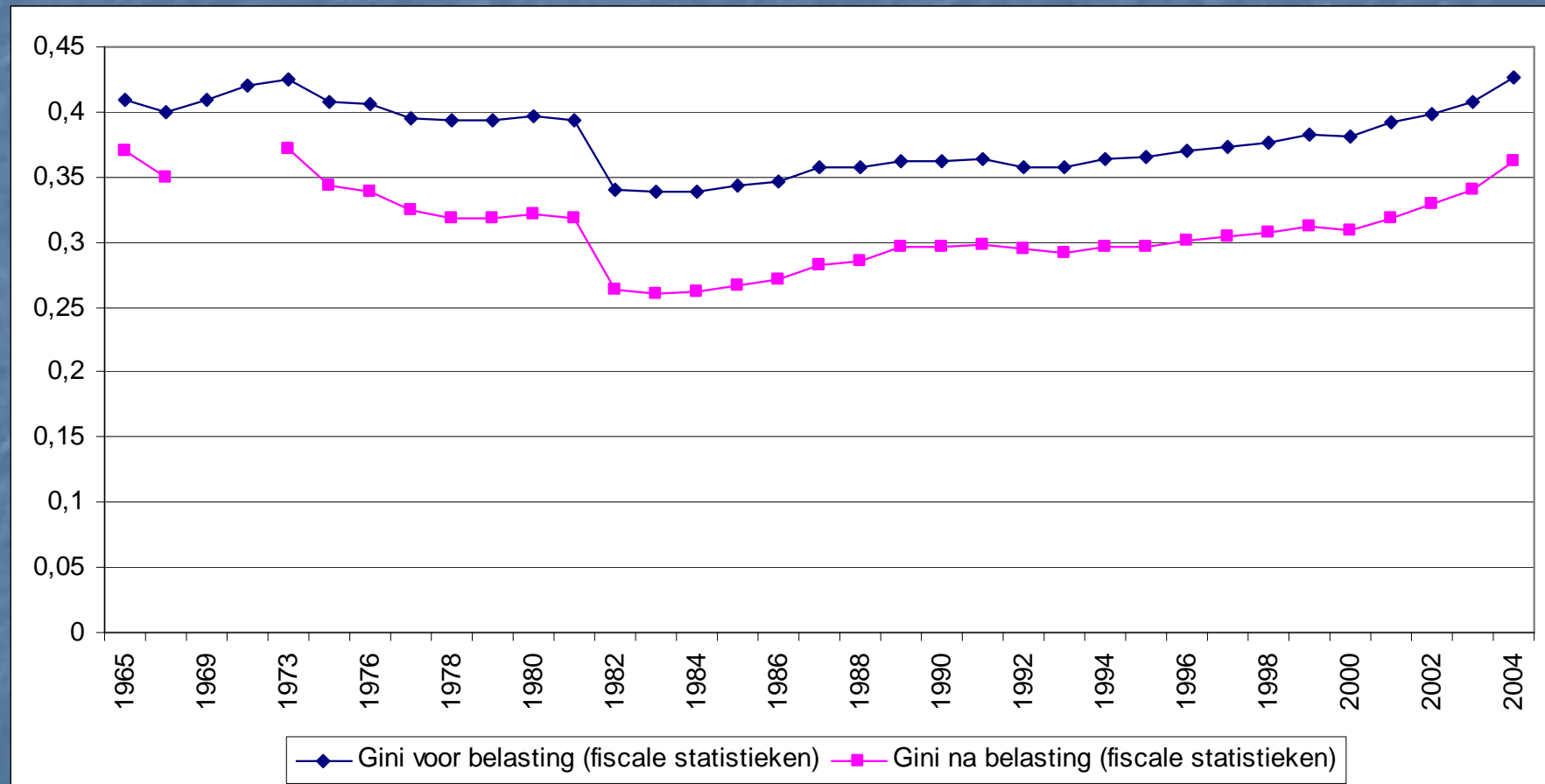
- In na-oorlogse periode erg succesvol: de arbeider 'gedeproletariseerd'
- De voorbije decennia: **groeivertraging en toenemende ongelijkheden**
- **Waarom? En is dat een probleem?**
- Enkele reflecties voor de toekomst

Welvaart en verdeling in Europa nu

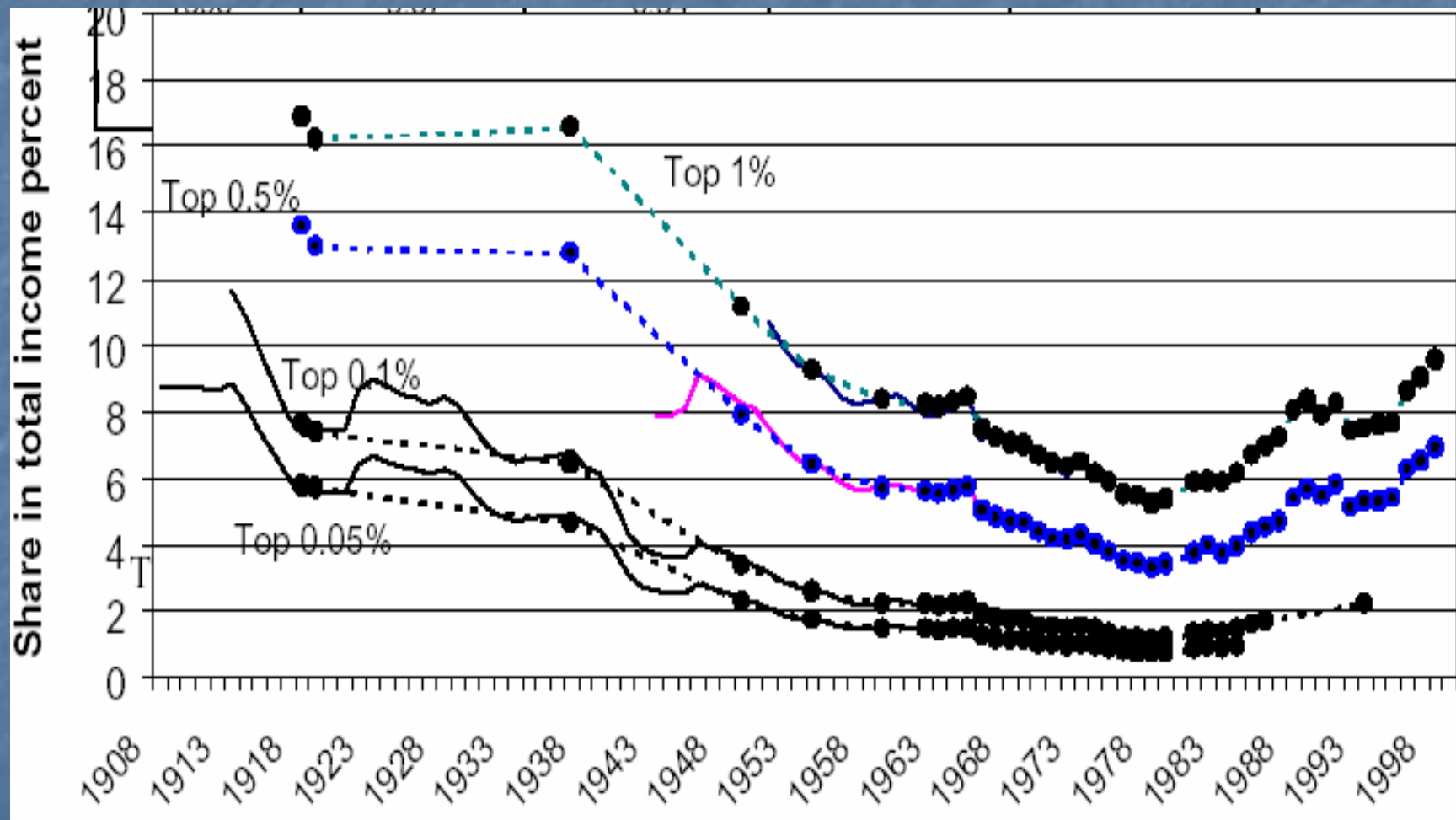
Bron: CSB, 2007

Welvaart en verdeling doorheen de tijd: België

Bron: Fiscale statistieken

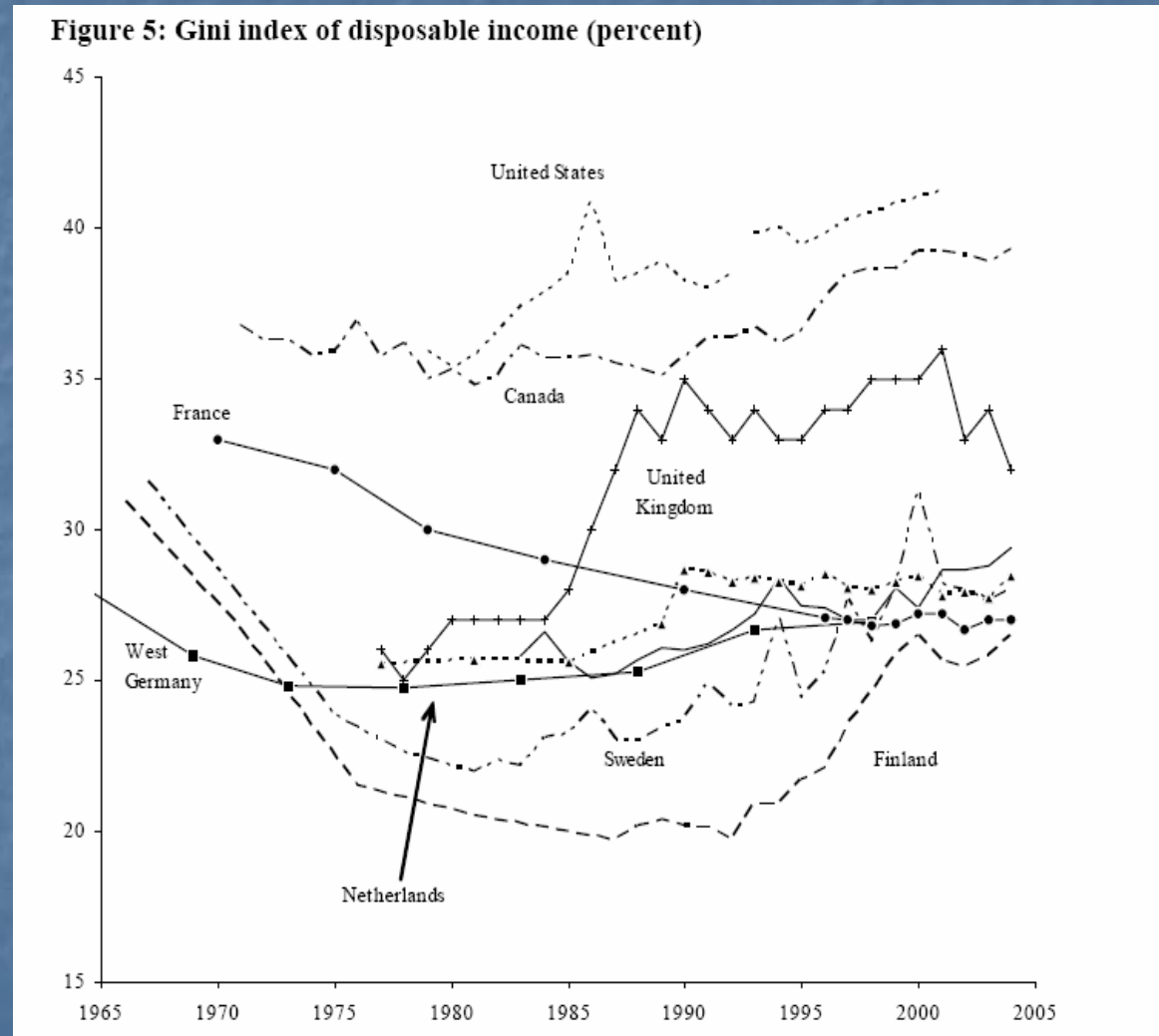
Welvaart en verdeling doorheen de tijd: het VK

Bron: Atkinson, 2002

Welvaart en verdeling doorheen de tijd: de OESO

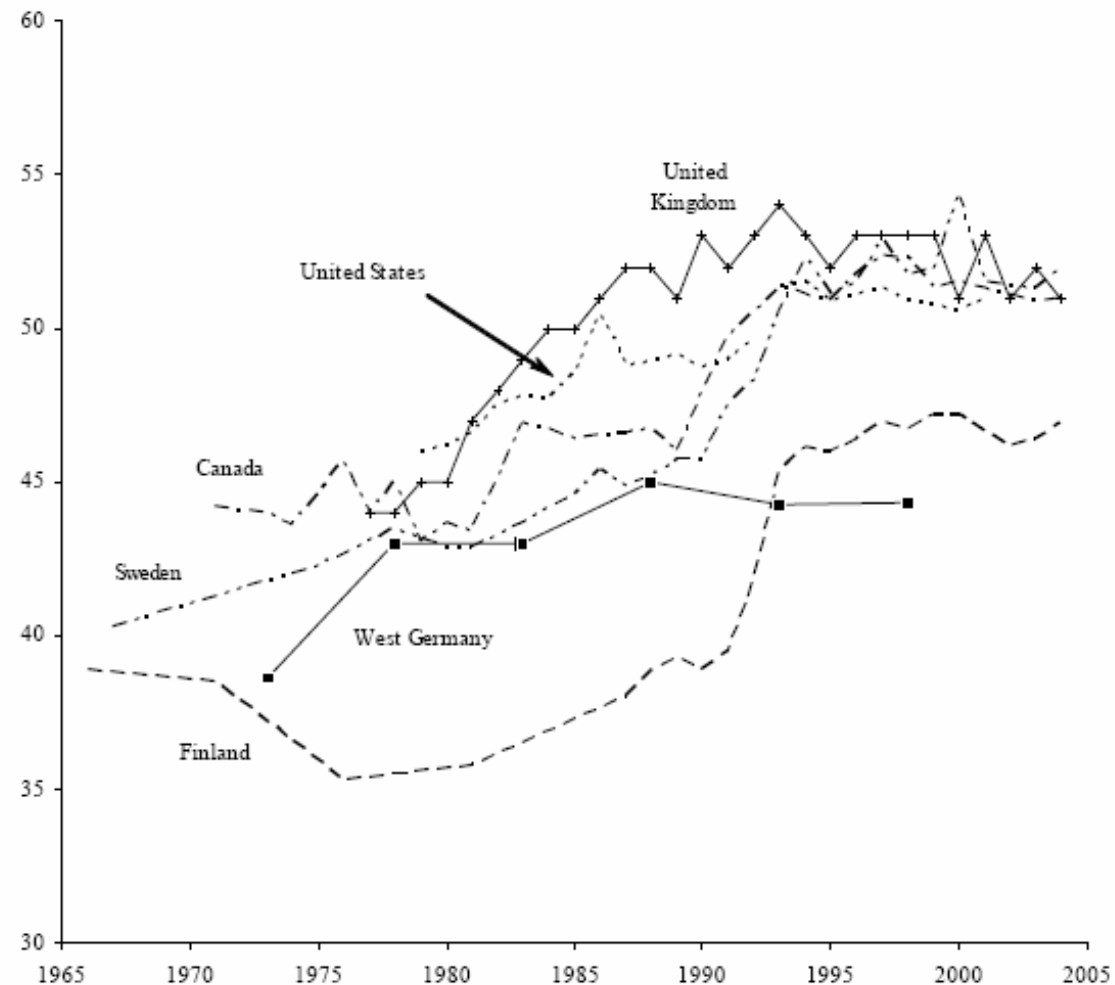
In a number of OECD countries, inequality in disposable income decreased until the 80's, and then increases again (but not everywhere)

Welvaart en verdeling doorheen de tijd: de OESO

By contrast,
market income
inequality
increases more
or less
continuously

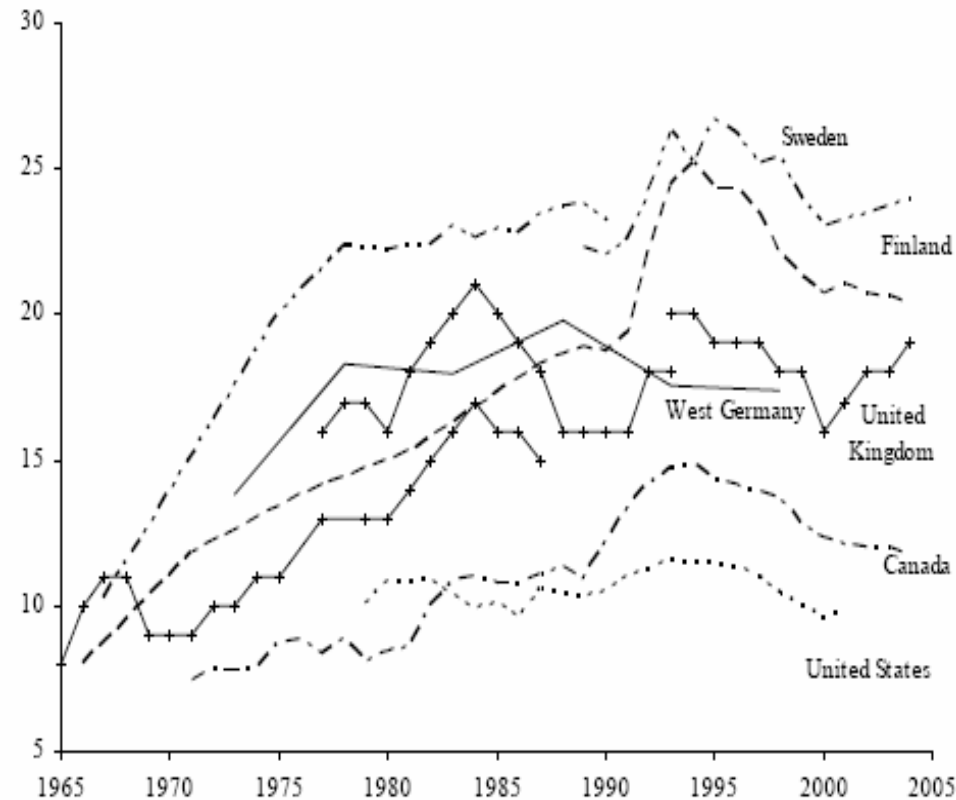
Figure 2: Gini index of market income (percent)

Welvaart en verdeling doorheen de tijd: de OESO

The equalizing impact of taxes and transfers increased strongly until the 80's, and then leveled off

Figure 7. Equalizing effect of taxes and transfers: absolute difference between the Gini index of market income and the Gini index of disposable income (percent)

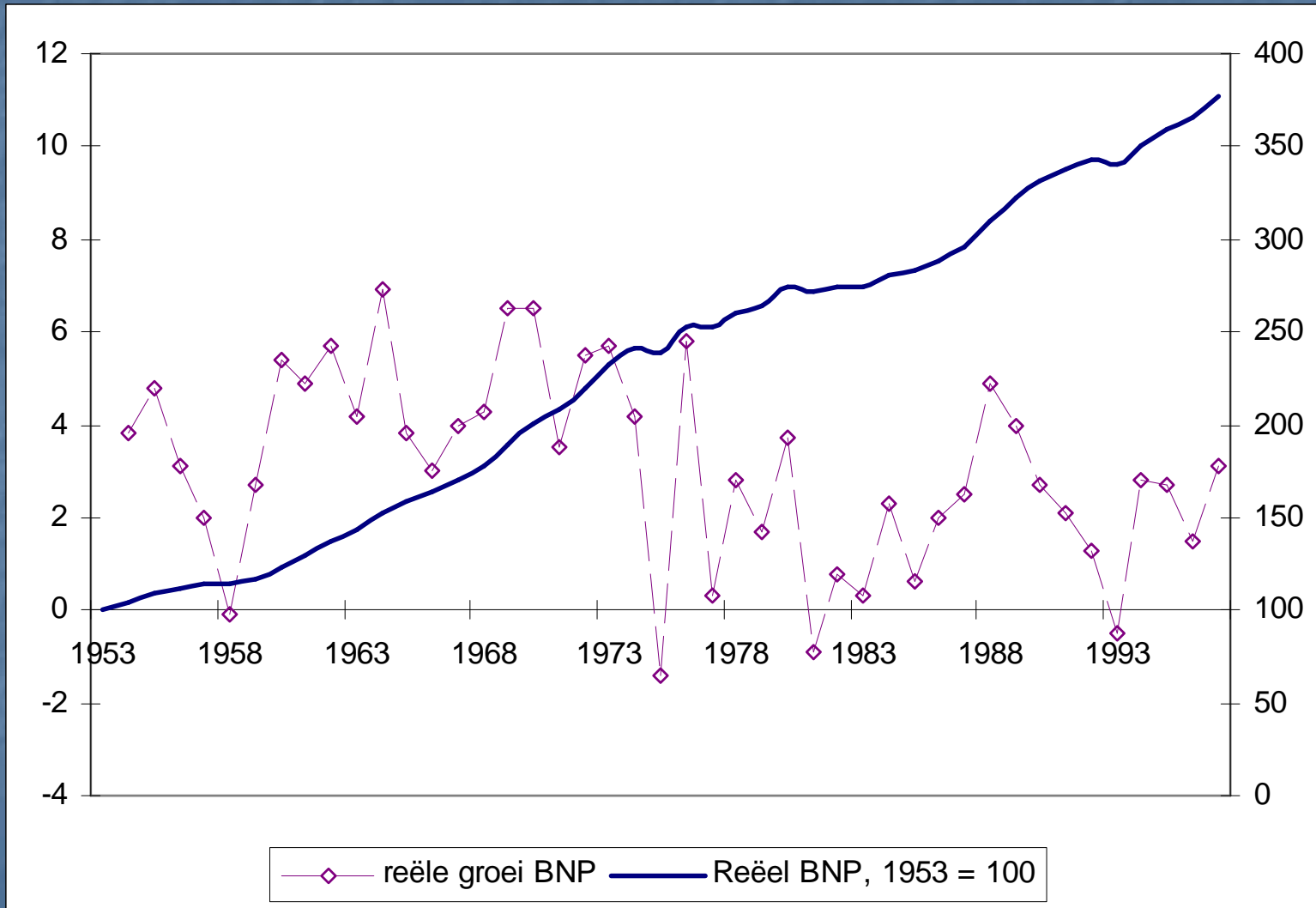

Waarom ?

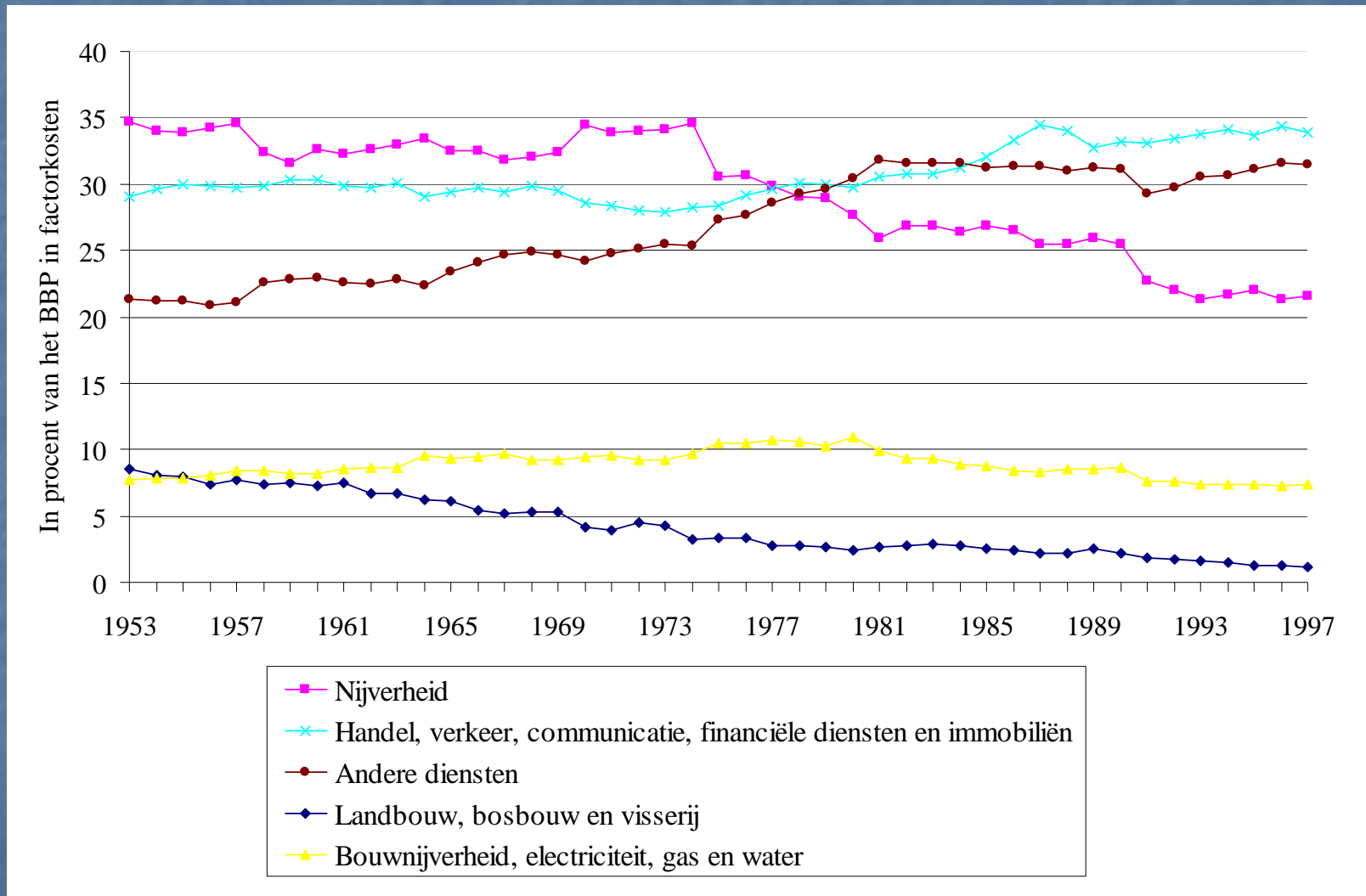
De grote veranderingen sedert 1970

- a. economische groeivertraging
- b. post-industriële transitie en globalisering
- c. veranderingen in de gezinsvorming
- d. emancipatie van de vrouw

economische groeivertraging

post-industriële transitie

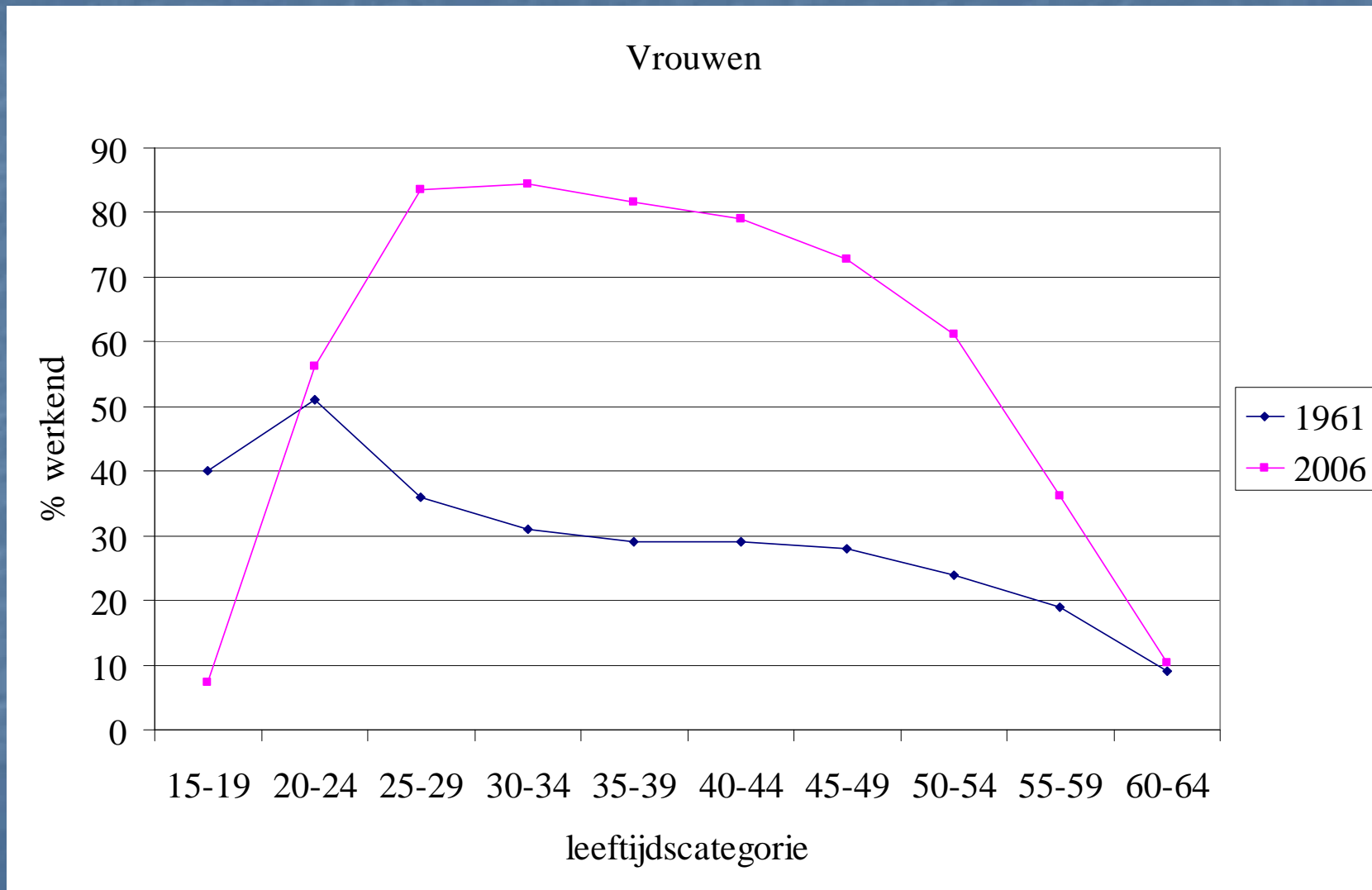
veranderingen in de gezinsvorming

(in % van het aantal gezinnen)

Jaar	Echtparen met en zonder kinderen	Eenoudergezinnen	Alleenwonenden
1961	65	5	17
1970	64	5	19
1991	58	9	28
2004	48	13	33

Bron: NIS, *Private huishoudens*.

emancipatie van de vrouw

Gevolgen

1. Budgettaire beperkingen
2. Nieuwe sociale risico's:
 - laaggeschooldheid (nieuwe sociale kwestie ?)
 - echtscheiding, één inkomen
 - combinatie arbeid-gezin
3. Toenemend gebruik SZ
 - werkloosheid
 - oudere werknemers
 - arbeidsongeschiktheid

De beleidsuitdaging

fiscale
discipline

Nieuwe behoeften

werkgelegenheid

Beleidsingrediënten

- **focus op werk** (strijd werkloosheidsvallen, arbeidskostverlaging, activering, subsidiëring)
- **kostenbesparingen** (selectiviteit, privatisering)
- **Bescherming van nieuwe sociale risico's** (loopbaanonderbreking, kinderopvang ...)
- Focus op **gelijkheid van kansen** (meer dan op gelijkheid van uitkomsten)

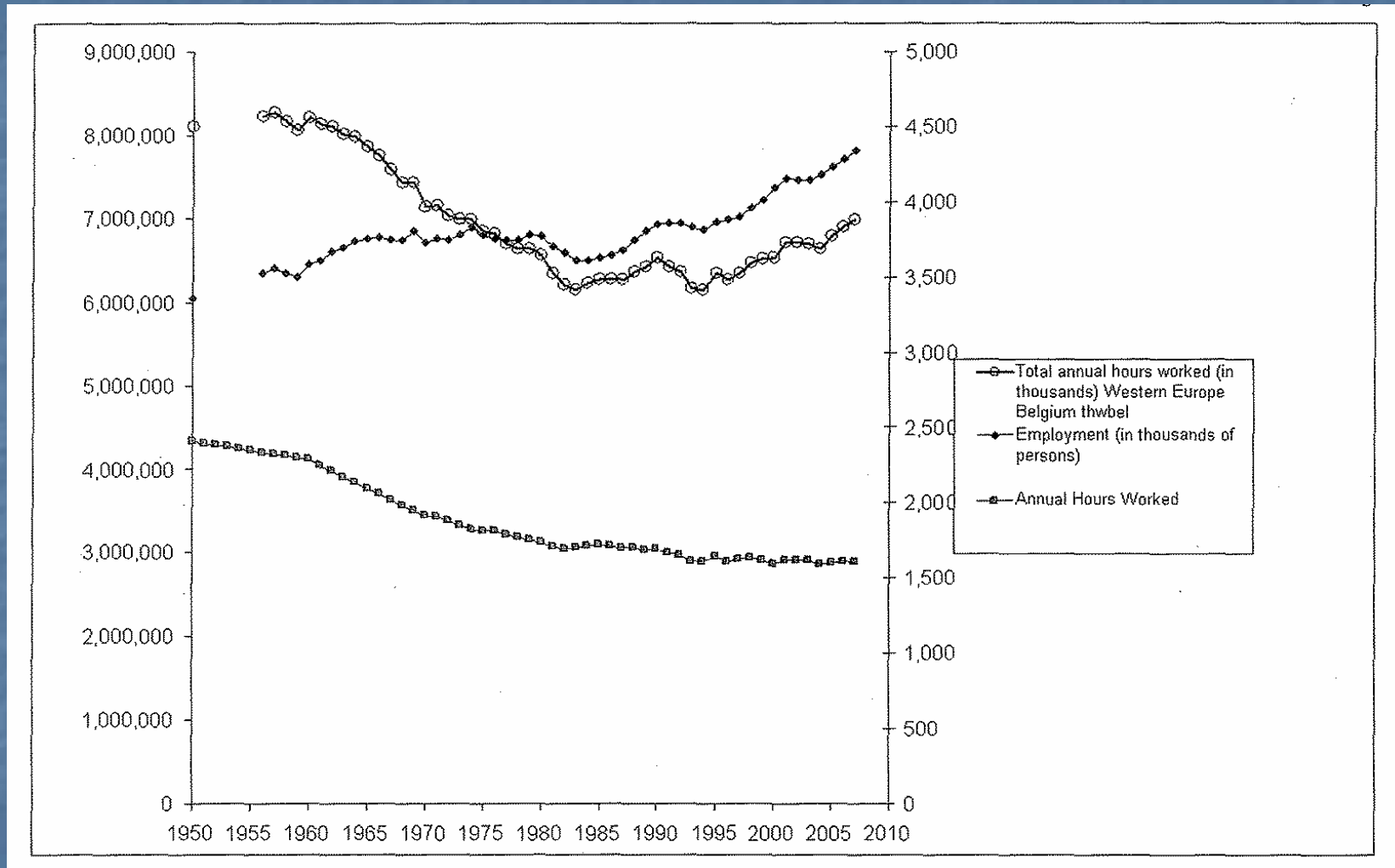
ook in België, maar vaak later en trager

- activering vanaf tweede helft 90'er jaren
- privatisering 'by default'
- meer selectiviteit in 80'er jaren
- gevolgd door lineaire besparingen

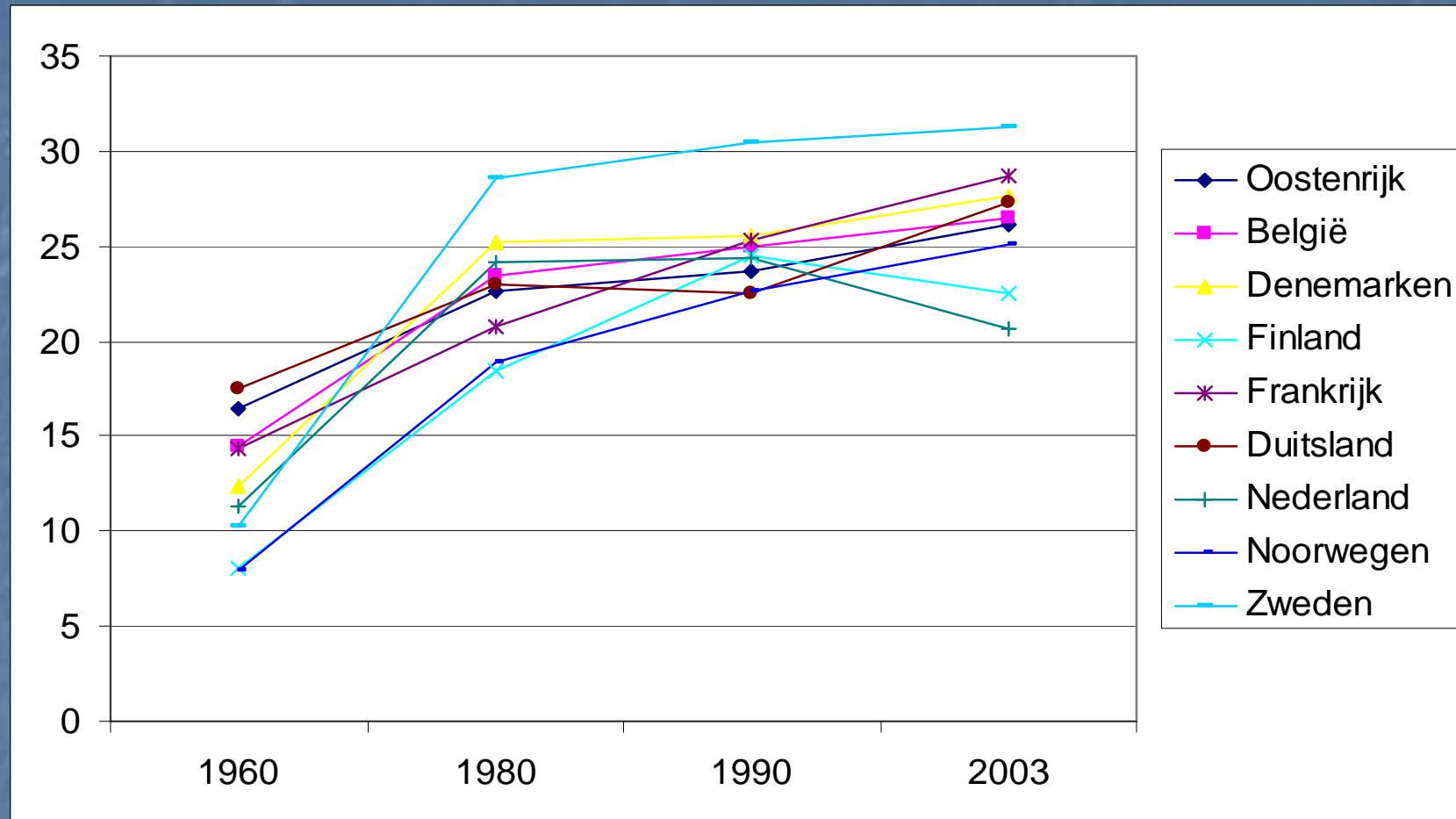
resultaten

- groei tewerkstelling
- Vertraagde groei sociale overheidsuitgaven
- bescherming nieuwe sociale risico's

Aantal werkenden en aantal gewerkte uren (België)

Vertraagde groei sociale overheidsuitgaven

BRONNEN:

1950-1989-1960: M.G. Schmidt (1997), Acta Politica, summer.

1980-2001: OECD (2007), Social expenditure database: data 1980-2003.

nieuwe sociale risico's: voorbeelden voor België

- kinderopvang
- loopbaanonderbreking/tijdskrediet
- zorgverzekering
- dienstencheques
- brugpensioenen
- gelijke kansen in onderwijs
- Aktivering...

Welvaart en verdeling: de nieuwe puzzle

Waarom is ondanks de groei van
tewerkstelling en sociale
overheidsuitgaven de ongelijkheid
toegenomen?

Het antwoord: nieuwe Mattheüseffecten

- (pm Grotere marktongelijkheden)
- *Inzet op werk* : erosie van sociale uitkeringen
- *Inzet op nieuwe sociale risico's*: tendentieel meer naar hogere inkomens (kinderpovang)
- *Inzet op gelijke kansen*: leidt vaak pas later naar grotere gelijkheid van uitkomsten (bv onderwijs)

Erosie van de minima in de kopgroep van de EU

Bijstandsuitkering in % van gemiddeld loon: evolutie van 1992 tot 2002

	Koppel	Alleenstaand/2 kinderen
Duitsland	-12%	-8%
Noorwegen	-10%	-11%
België	-6%	-5%
Frankrijk	-	+2%
Nederland	-25%	-26%
Zweden	-19%	-16%
Luxemburg	-19%	-16%

Bron: CSB, 2004.

Minima vergeleken met de EU-armoedegrenzen

Bijstand in % van armoedelij		
	koppel	Eenouder + 2 kinderen
Duitsland	70	93
België	74	90
Frankrijk	84	90
Luxemburg	89	93
Zweden	106	113
Nederland	115	101

Bron: CSB, 2004

Groeiende ongelijkheden in
rijke welvaartsstaten:

een probleem?

Focus op de onderkant

Het inkomen op de EU-armoedegrens

- alleenstaande: 821 euro
- koppel met 2 kinderen: 1726 euro

Wat koopt een gezin op de EU-armoedegrens? Het geval van een alleenstaande moeder met 2 kinderen in België

	euro per maand	%
Voeding, kleding, schoenen	508	35
Huishoudelijke goederen en diensten	144	10
telefoon	24	2
Persoonlijke verzorging	26	2
Gezondheidszorg	28	2
Vervoer	50	4
Schoolkosten	16	1
Vrije tijd	106	8
Verzekering, belasting	38	2
Huur in private sector	351	25
Totaal budget	1.422	100

16% van alle personen leeft in een gezin met een inkomen gelijk of lager dan de EU-armoedegrens

25% van de 75-plussers

23% van de niet werkenden

36% van de kinderen van alleenstaande ouders

78% van de kinderen die opgroeien in een gezin zonder arbeidsinkomen

Alle bijstandsuitkeringen, álle invaliditeitsuitkeringen en álle minimumwerkloosheidsuitkeringen zijn in België lager dan de EU-armoedegrenzen

Minimumuitkering in % van EU-armoedelij		
	Alleenstaand	Koppel
Bijstand	76%	68%
Werkloosheid	91%	72%
Invaliditeit	100%	83%

- 21% van de kinderen in arme gezinnen loopt **schoolse achterstand** op
- 22% heeft **gedragsproblemen** (heeft zorgen, is bang, wordt gepest, is overactief, heeft moeite om zich te concentreren)
- **Depressiviteit** komt significant meer voor onder de armoedegrens
- Problematische **schuldsituaties**
- **etc**

Ongelijkheid een probleem? Relatie met welbevinden

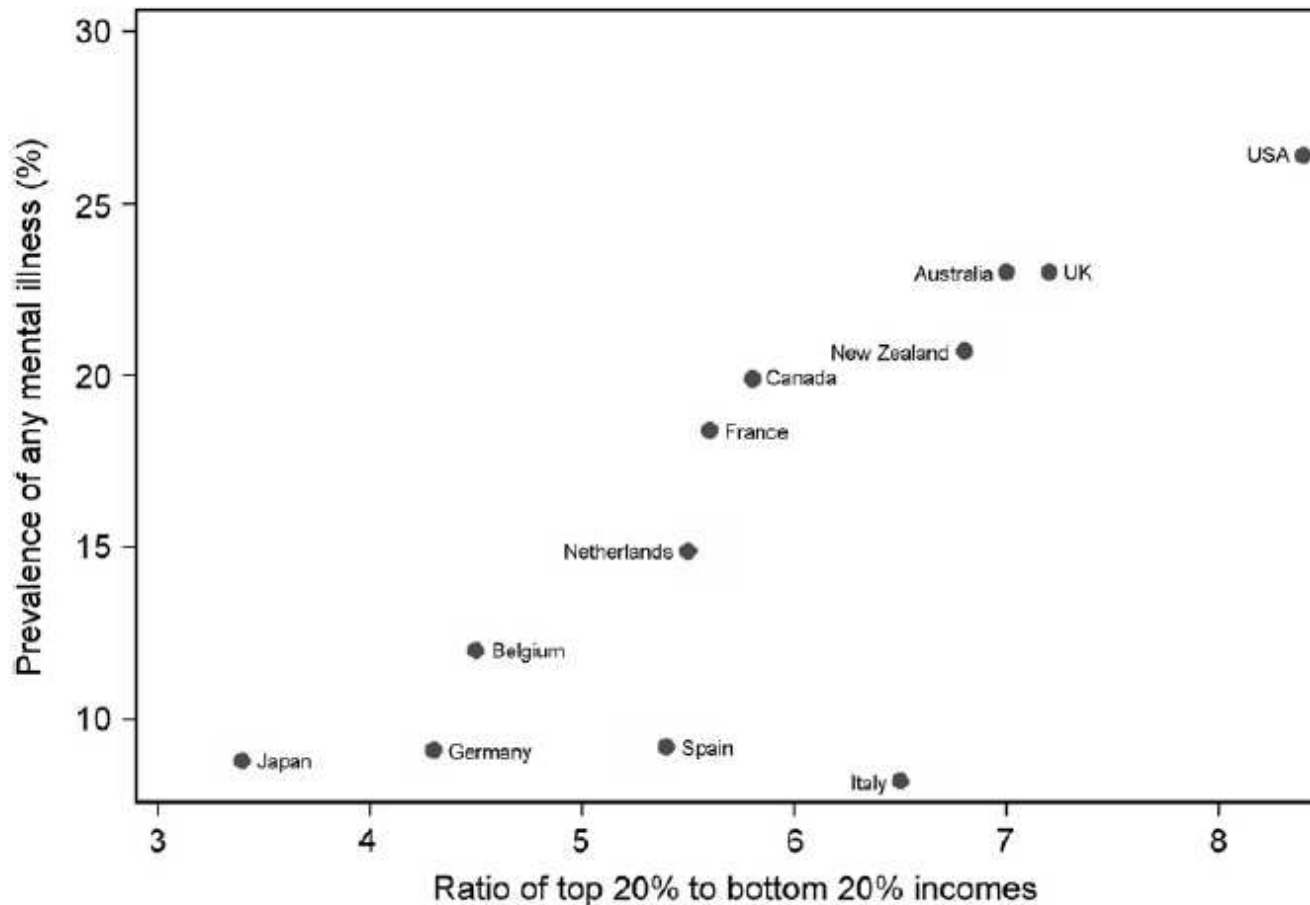

Fig. 1. Prevalence in mental illness in relation to income inequality among rich countries.

wat brengt de toekomst ?

- economisch
- werkgelegenheid
- demografisch
- ecologisch
- internationaal

Het verleden bewijst vindingrijkheid in beleid,
in sommige landen meer dan elders ...

Naar een nieuw sociaal pact?

- Over verdelen en herverdelen
- Welvaartsgroei om veroudering te financieren
- Met een ecologische dimensie
- Voorbij de natiestaat